

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Мельника М.І. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статті 41 Конституції України щодо реалізації прав українських громадян на землю, збереження власності на сільськогосподарські землі в руках громадян України та сталого розвитку села на основі фермерських господарств (реєстр. № 6236) вимогам статей 157 і 158 Конституції України

Конституційний Суд України (далі – Суд) 23 листопада 2018 року надав Висновок у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статті 41 Конституції України щодо реалізації прав українських громадян на землю, збереження власності на сільськогосподарські землі в руках громадян України та сталого розвитку села на основі фермерських господарств (реєстр. № 6236) (далі – Законопроект) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від № 4-в/2018 (далі – Висновок).

Законопроектом пропонується доповнити статтю 41 Конституції України новою частиною такого змісту: „Основою аграрного устрою України є фермерське господарство“.

У Висновку Суд визнав Законопроект таким, що відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України, але при цьому висловив застереження щодо можливості внесення запропонованих ним конституційних змін до розділу II „Права, свободи та обов’язки людини і громадянина“ Конституції України, оскільки ці зміни *„не стосуються конкретного права людини“* (підпункт 3.1 пункту 3 мотивувальної частини).

Перед цим Суд зазначив, що „розділ II Конституції України визначає права, свободи та обов’язки людини і громадянина. У цьому розділі містяться норми, що закріплюють основні особисті, політичні, економічні,

соціальні, культурні права і свободи громадян, встановлюють гарантії їх здійснення“.

На мою думку, вказане застереження Суд зробив за відсутності для цього достатніх конституційних підстав.

Твердження Суду про те, що пропоновані Законопроектом конституційні зміни *„не стосуються конкретного права людини“*, а тому не можуть бути внесені до розділу II „Права, свободи та обов’язки людини і громадянина“ Конституції України не можна вважати обґрунтованими.

По-перше, Законопроектом пропонується визначити конституційний статус фермерського господарства як основу аграрного устрою України, яке є **формою підприємницької діяльності**. Законом України „Про фермерське господарство“ передбачено, що фермерське господарство є *формою підприємницької діяльності громадян*, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону (частина перша статті 1).

Отже, пропоновані Законопроектом конституційні зміни **безпосередньо стосуються конституційного права кожного на підприємницьку діяльність**, яке закріплено у розділі II Конституції України, а саме в її статті 42.

По-друге, у розділі II „Права, свободи та обов’язки людини і громадянина“ Конституції України містяться не лише „норми, що закріплюють основні особисті, політичні, економічні, соціальні, культурні права і свободи громадян, встановлюють гарантії їх здійснення“, як це зазначено у Висновку. Особливість цього розділу Конституції України полягає у тому, що попри його назву у ньому містяться також норми, положення яких безпосередньо не стосуються прав і свобод людини та

громадянина (наприклад, частина третя статті 35, частина друга статті 36, стаття 37, частина третя статті 42, частини третя та четверта статті 49, частина третя статті 51, частини третя, четверта, п'ята статті 54).

До речі, на структурний недолік розділу II Конституції України, який виявляється у тому, що його положення стосуються різного предмета регулювання або мають загальний програмовий характер, вказувала Венеціанська комісія (див., зокрема, висновки: щодо проекту Конституції України, 17–18 травня 1996 року, CDL-INF (96); щодо Конституції України, 7–8 березня 1997 року, CDL-INF(1997)2).

Крім того, Суд висловив вказане застереження щодо можливості внесення пропонованих Законопроектom змін до розділу II Конституції України, хоча за логікою цього застереження йдеться про доцільність такого внесення до зазначеного розділу (терміни „можливість“ та „доцільність“ мають істотно різне смислове навантаження). Висловивши таке застереження, Суд дійшов висновку, що запропоновані конституційні зміни мають загальний характер і не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина, а отже, не суперечать вимогам частини першої статті 157 Конституції України. Тобто Суд не заперечив можливості внесення пропонованих Законопроектom змін до Конституції України.

З огляду на викладене вважаю зроблене Судом у Висновку застереження безпідставним.

Суддя
Конституційного Суду України

М. МЕЛЬНИК